

ויתן אל משה ככלותו לדבר איתו

מים ראשונים: דף זה הוא נפש לאבא מרי ז"ל, משה יובל (שיינבך) בן יצחק הלוי, שיום פטירתו יז' באדר א' (בשנים מעוברות, או אדר ב' בשנים רגילות) חל בסמיכות לשבת תצוה בה נפקד שמו של משה ולשבת כי תשא. אבא ז"ל אהב מאד את הדרשות על הפסוק: "ויתן אל משה ככלותו לדבר איתו", בפרט את הרעיון שנראה בהרחבה להלן, שהכל ניתן לאדם, בסופו של דבר, במתנה.

ויתן אל משה ככלותו לדבר איתו בהר סיני שני לחת העדת לחת אבן פתבים באצבע אלהים: (שמות לא יח).¹

רש"י שמות פרק לא פסוק יח – המשך של סוף פרשת משפטים

ויתן אל משה וגו' - אין מוקדם ומאוחר בתורה. מעשה העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, וביום הכפורים נתרצה הקב"ה לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן.²

מסכת נדרים דף לח עמוד א - ניתנה לו במתנה

וא"ר יוחנן: בתחילה היה משה למד תורה ומשכחה, עד שניתנה לו במתנה, שנאמר: "ויתן אל משה ככלותו לדבר איתו".³

שמות רבה פרשה מא סימן ו – אחרי ארבעים יום - כללים⁴

דבר אחר: "ויתן אל משה ככלותו לדבר איתו" - אמר ר' אבהו: כל ארבעים יום שעשה משה למעלה, היה למד תורה ושוכח. א"ל: ריבון העולם, יש לי ארבעים יום ואיני יודע דבר!⁵ מה עשה הקב"ה? משהשלים ארבעים יום, נתן לו הקב"ה את התורה מתנה, שנאמר: "ויתן אל משה".⁶

¹ פסוק זה המסיים את פרק לא, הוא "פסוק בודד" שאינו המשך ענייני של המסופר בפרק זה ובכל הפרקים שלפניו בפרשות תרומה, תצווה ותחילת כי תשא. לאן ניתן לקשר אותו? לסוף פרק כד, סוף פרשת משפטים: "ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להולתם... ויאבא משה בתוך העגל אל ההר והיה משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה". ומה קרה בסוף ארבעים היום והלילה? "ויתן אל משה". פרשות תרומה, תצווה ותחילת כי תשא תחומות בין פסוקים אלה. ומיד לאחר הפסוק שלנו, מתחיל פרק לב מעשה העגל: "וירא העם כי בוש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו".

² אין בכוונתנו לחזור לנושא שכבר דנו בו מספר פעמים: מה קודם למה, ציווי המשכן או חטא העגל - מחלוקת רש"י ורמב"ן (והמדרשים) הידועה (ראו דברינו [זה הדבר](#) בפרשת תצוה וכן [אימת נאמרה למשה הפרשה הזו](#) בפרשת תרומה). גם לנושא אין מוקדם ומאוחר בתורה כבר נדרשנו [בפרשת במדבר](#) [בפרשת בהעלותך](#). הבאנו רש"י זה כהמשך ישיר להערה הקודמת. מדוע נדרש רש"י כאן לנושא, לאחר שכבר הזכירו מספר פעמים? הרי כאן מדובר רק בלוחות (נתינתם ושבירתם) וחטא העגל, מה עניין המשכן לכאן? נראה שהדבר קשור לקשר הענייני והלשוני של סוף פרק כד בפרשת משפטים והפסוק שלנו. הרצף שהם יוצרים מכריח את פרשן המקרא להתייחס לכל מה שביניהם, לסוגריים הגדולים: פרשות תרומה ותצווה (ותחילת כי תשא). מה פשר סוגריים גדולים אלה? רמב"ן יאמר: אין הכי נמי, זה מה שמשה מצטווה בהר לפני קבלת הלוחות. אך תשובת רש"י היא: אין מוקדם ומאוחר בתורה, וסוגריים אלה, יש להעתיקם למקום אחר, לתחילת פרשת ויקהל. ראו דבריו שם. ההקשר והרצף מסוף פרשת משפטים לפסוק שלנו, ראו שוב הערה 1, לכאורה מסייע לרש"י. ועד כאן בנושא זה. נעבור לדון בפסוק עצמו, אבל גם נידרש לקשר בין נתינת (ושבירת הלוחות) ומעשה העגל (בלי נושא המשכן) בהמשך.

³ ובירושלמי הוריות פרק ג הלכה ה הנוסח הוא: "אמר רבי יוחנן: כל אותן ארבעים יום שעשה משה בהר היה למד תורה ומשכחה ובסוף נתנה לו במתנה. כל כך למה? בשביל להחזיר את הטיפשים". מכאן רבו הדרשות שמה שנכון למשה נכון לכל מי שיגע בתורה ולומדה. לומדים ושוכחים, לומדים ושוכחים (כמו ההומור על הדף הריק שהופיע בדפוסים מסוימים בסוף המסכת והיה כתוב עליו: ויעיל לשכחה), ומה שבסוף זוכרים ויודעים - ניתן במתנה ואין להתייחס. ראו הרחבת העניין בפירוש תורה תמימה, שמות פרק לא הערה מג: " ... ובאור הדברים שלא יאמר זה שלומד ושוכח מחמת חלישת זכרונו: מה לי ליגע בחינם אחרי ששוכח אני מה שאני לומד? כי התשובה על זה, שהרי גם משה שכח ובכ"ז למד ולמד עד שנתנה לו במתנה. וא"כ גם כל לומד ילמוד כל כך עד שיותן לו במתנה ושוב לא ישכח". ושם הוא מציע שנוסח הירושלמי הוא המלא והבבלי מקוצר.

⁴ מדרש שמות רבה פרשה מא סימנים א-ו מרבה לדרוש בפסוק שלנו. מקצת מדרשות אלה נביא להלן, לא בסדר שם, אלא בסדר שמתאים לנו. ומיטיבי הלכת, יראו הכל שם במקור, דבר דבור על אופניו.

⁵ מכאן המקור למנהג חכמים לשון כל דבר חדש ארבעים פעמים, ראו מסכת תענית ח ע"א: "כי הא דריש לקיש הוה מסדר מתניתיה ארבעין זמנין כנגד ארבעים יום שניתנה תורה". ראו גם כתובות נ ע"א: "תנא מיניה ארבעין זמנין, ודמי ליה כמאן דמנחא ליה בכיסתיה". כך גם במגילה ז ע"ב. אבל לשמואל גם זה לא הספיק: "תנא מיניה ארבעים זמנין, ואפילו הכי לא עבד שמואל עובדא בנפשיה" (כתובות כב ע"ב). ראו גם ברכות כח ע"א בדיון על קדימות תפילת מוסף למנחה.

⁶ משה מתוסכל מזה שאיננו מצליח ללמוד את התורה בארבעים יום! ראו פירוש רש"י לפסוק בשם מדרש תנחומא: "שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה". למשה, המתנה הייתה הכרחית מקוצר זמן. לשאר האדם, גם מתנה, אבל גם יגיעה ולימוד צעד אחר צעד. שוב, כלשונו של בעל תורה תמימה: "כל לומד ילמוד כל כך עד שיותן לו במתנה ושוב לא ישכח". ראו ויקרא רבה יט ב: "מי שטיפש אומר: מי יכול ללמוד את התורה: נזיקין לו! פרקים, כלים לו! פרקים! מי שפיקח מהו אומר? הריני שונה שני הלכות היום

וכי כל התורה למד משה? כתוב בתורה: "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים" (איוב יא ט), ולארבעים יום לְמַדָּה משה?! אלא כללים למדהו הקב"ה למשה, הוי: "ככלותו לדבר איתו".⁷

בראשית רבה פרשה ו סימן ה – שלוש מתנות לעולם

אמר רבי יוחנן: שלושה דברים ניתנו מתנה לעולם, ואלו הם: התורה, והמאורות, והגשמים. התורה מנין? שנאמר: "ויתן אל משה ככלותו לדבר איתו... שני לוחות העדות" (שמות לא יח). המאורות מנין? שנאמר: "ויתן אתם אלהים ברקיע השמים" (בראשית א יז). גשמים מנין? שנאמר: "ונתתי גשמיכם בעתם" (ויקרא כו ד). רבי עזריה בשם רבי יהודה ב"ר סימון אומר: אף השלום, שנאמר: "ונתתי שלום בארץ" (ויקרא כו ו).⁸

שמות רבה פרשה מא סימן ה – מתלמיד לחברותא

אמר ר' שמעון בן לקיש: מהו "לדבר איתו"? משל לתלמיד שלימדו רבו תורה. עד שלא לימדו, היה הרב אומר והוא עונה אחריו. משלימד אותו, אומר לו רבו: בוא ונאמר אני ואתה. כך, כשעלה משה לשמים התחיל לומר אחר בוראו התורה. מְשַׁלְמָדָה, אמר לו: בוא ונאמרה אני ואתה, הוי: "לדבר איתו".⁹

שמות רבה מא ג – התלמיד מזהה את החלק הטוב¹⁰

דבר אחר: "ויתן אל משה וכו'". זהו שכתוב: "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה (משלי ב ו) ... למי שהוא אוהב - מפיו דעת ותבונה ... למה הדבר דומה? לעשיר שהיה לו בן. בא בנו מבית הספר, מצא תמחוי לפני אביו. נטל אביו חתיכה אחת ונתנה לו. מה עשה בנו? אמר לו: איני מבקש אלא מזה שבתוך פיך. מה עשה? נתנו לו. ולמה? על שהיה מחבבו נתן לו מתוך פיו. הוי: "כי ה' יתן חכמה", וכל מי שהוא מחבבו: "מפיו דעת ותבונה".¹¹

שמות רבה מא ה – דברי תורה חביבים

מהו "ככלותו"? אמר ר' שמעון בן לקיש: כל מי שהוא מוציא דברי תורה ואינן ערביין על שומעיהן ככלה שהיא עריבה לבעלה, נוח לו שלא אמרן.¹² למה? שבשעה שנתן הקב"ה התורה לישראל היתה חביבה עליהם ככלה

שני הלכות למחר עד שאני שונה את כל התורה כולה... טיפש מהו אומר? מה אני מועיל ללמוד תורה ומשכחה. מי שהוא פיקח מהו אומר? ולא שכר יגיעה הקב"ה נותן?". ראו גם המדרשים על הפסוק במשלי יג יא: " ... וקובץ על יד ירבה". ואכמ"ל.

⁷ נראה שכאן הגישה היא יותר לימודית-פדגוגית, שוב אולי לא בדיוק כתיאור של מה שאירע למשה האיש ההיסטורי, כמו למה שיאירע למשה שהוא סמל ללימוד תורה לכל אדם. "ככלותו", אלה הכללים המכילים את הפרטים. הדרך ללמוד את התורה, היא באמצעות הכללים, העיקרים, השורשים, מידות שהתורה נדרשת בהם, סדרי התורה ופרקיה. ראו דברינו [זה הדבר](#) בשבת תצוה, שם הזכרנו את נושא הלימוד לפי כללים. ושם הבאנו את ספרי דברים פסקא שו: "יערוף כמטר לקחי, היה רבי מאיר אומר: לעולם הוי כונס דברי תורה כללים. שאם אתה כונס פרטים מייגעים אותך ואי אתה יודע מה לעשות. משל לאדם שהלך לקיסרי וצריך מאה זוז או מאתים זוז הוצאה, אם נוטלם פרט, מייגעים אותו ואינו יודע מה לעשות. אבל מצרפם ועושה אותם סלעים ופורט ומוציא בכל מקום שירצה". ראו דברינו [יערוף כמטר לקחי](#) בפרשת האזינו.

⁸ ויש שמוסיפים שם (ובמדרשים מקבילים כגון ויקרא רבה לה ח): ארץ ישראל, הפלגה בים הגדול, הישועה, הנקמה וכו'. מתנות מגוונות ניתנו לעולם ובזכותם הוא מתקיים. התורה היא אחת מהם. בהשוואה למדרשים שראינו עד כה, כאן התורה היא מתנה כללית לעולם, לתיקונו וקיומו, כגשם וכמאורות. לעיל אמנם, התורה היא מתנה פרטית למשה ולכל מי שיגע בתורה ולומדה. ובשמות רבה מא ב בפרשתנו, מובאת דרשה זו כאשר היא חוזרת ומתחברת לנתנה הפרטית למשה: "ויתן אל משה – זהו שכתוב: מתן אדם ירחיב לו (משלי יח) - מתנה שאדם נותן משלו ירחיב לו". הנתנה הכללית מתחברת לנתנה הפרטית. אולי זה ההבדל בין מדרש על ספר בראשית שדן בעולם ובריאתו ובין מדרש על ספר שמות שמתמקד בהתהוות עם ישראל ומתן תורה.

⁹ ריש לקיש מדיגש את הסיפא של הפסוק. לא את "ויתן אל משה", אלא את "לדבר איתו". בין אם ניתנה למשה התורה במתנה, באורח פלא ובהארה מיוחדת, ובין אם רכש אותה ביגיעה ועמל רב ודברים שנדמה לו ששכח ונקלטו אצלו בהדרגה - כעת הולמד הוא חברותא של הקב"ה. התלמיד והרב מדברים איש עם רעהו. משאם ומתנם בתורה הוא כעמיתים וכשוים לכל דבר. אח"כ יבואו תלמידי התלמיד, הם תלמידי החכמים ממשיכי תורת משה ויודעו וילמדו תורה בבית מדרשם. והתלמיד שזכה לשמוע מפי הגבורה, משה, יבוא לבקר בבית המדרש ולא יבין על מה דנים שם תלמידי, כמסופר בגמרא מנחות כט ע"ב. והרב, הוא הקב"ה אם ינסה להתערב בשיח זה לצד כלשהוא, ידחה ויאמר לו: לא בשמים היא ואין משגיחין בבת קול, כמסופר בגמרא בבא מציעא נט בפרשת [תנורו של עכנאי](#).

¹⁰ עצרנו באמצע סימן ה וקפצנו מסיבות שיובנו לסימן ג. נחזור מיד לאחר מכן ונמשיך בסימן ה שם.

¹¹ ודרשן שני שם חוזר על דרשה דומה ומדיגש שלא סתם חתיכה ביקש הבן מאביו, אלא את החתיכה הכי טעימה: "אל בנו: איני מבקש אלא מן הפיצטלין שבתוך פיך. נטל ונתן לו מתוך פיו". הבן כבר מבחין בין סוגי המאכלים ומבקש את הטוב ביותר. הנתנה של האב או המלך היא כבר מעין לקיחה של הבן. הבן לא מחכה לקבל דברים במתנה, הוא מוציא אותם מתוך פיו של אביו.

¹² כעת, משעה שניתן לתלמיד במתנה והוא כבר מדבר עם רבו, כביכול כשווה בין שווים, אחריות גדולה מוטלת על שכמו. שלא יוציא חס וחלילה מפיו (או מעטו או ממעבד תמלילו) דברי תורה שאינם ערבים על שומעיהם. דברים שאינם ככלה שעריבה על בעלה, כאותו פיצטלין שהבן הוציא מפיו של אביו. קבלת במתנה? זכית ללמוד תורה, תורה מורשה המאורסה ככלה (ראו דברינו [מורשה קהילת יעקב](#) בפרשת וזאת הברכה)? מוטלת עליך אחריות גדולה: להעביר ולתת במתנה הלאה, כפי שקבלת תלמיד מפי רב, בן מאביו עד משה שקבלה מהקב"ה ככלותו לדבר איתו. ראו איך היה מגיב ר' טרפון למי שהיה מוציא דבר מתוקן מפיו או חו"ח לא מתוקן, בראשית רבה צא ט: "בשעה שהיה אדם אומר דבר מתוקן לפני ר' טרפון היה אומר: כפתור ופרח. ובשעה שהיה אומר דבר של בטלה היה אומר: לא ירד בני עמכם".

שהיא חביבה על בן זוגה. מניין? שנאמר: "ויתן אל משה ככלותו". א"ר לוי א"ר שמעון בן לקיש: מה כלה זו מקושטת בכ"ד מיני תכשיטין, כך תלמיד חכם צריך להיות זריז בכ"ד ספרים. "ככלותו" - אמר ר' שמעון בן לקיש: מה כלה זו כל ימים שהיא בבית אביה, מצנעת עצמה ואין אדם מכירה. וכשבאת ליכנס לחופתה, היא מגלה פניה, כלומר, כל מי שהוא יודע לי עדות, יבוא ויעיד עלי. כך תלמיד חכם צריך להיות צנוע ככלה הזו ומפורסם במעשים טובים ככלה הזו, שהיא מפרסמת עצמה, הוי: "ויתן אל משה ככלותו".¹³

שמות רבה פרשה מא סימן ה – לפני או אחרי חטא העגל

דבר אחר: "ויתן אל משה", רבותינו אמרו: אילו עשו ישראל אותו מעשה עד שלא ניתנו הלוחות למשה, לא היו יורדים בידו.¹⁴

ר' לוי אמר: משעשו אותו מעשה נתן הקב"ה למשה את הלוחות, כמו שכתוב: "ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו בהר סיני שני לוחות אבנים".¹⁵

שמות רבה פרשה מא סימן א – לך הצדקה ולנו בושת הפנים

"ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו", כך פתח ר' תנחומא בר אבא: "לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים" (דניאל ט), מהו כן, א"ר נחמיה: אפילו בשעה שאנו עושין את הצדקה מביטים אנו מעשים שלנו ויש לנו בושת פנים ...¹⁶ אמר ר' שמואל בר נחמן: נאה היה לאבותינו לקבל את התורה ולומר: "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע". שמא נאה היה להם לומר: "אלה אלהיך ישראל!" אתמהא! אותה שעה היה משה יורד מלמעלן, אמר לו יהושע: "קול מלחמה במחנה". א"ל משה: "אין קול ענות גבורה" – איני שומע: "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל". "ואין קול ענות חלושה" – איני שומע: "ויחלוש יהושע את עמלק".¹⁷ "קול ענות אנכי שומע" - קול חירופים וגידופים אני שומע ... הוי: "לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים". א"ר יהודה ב"ר שלום: ודייך עד כאן? ולא עוד אלא שהיו נוטלין מן המן ומקריבין לפני עבודת כוכבים ... הוי: "לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים".¹⁸ א"ר לוי: ישראל יושבים למטה וחוקקים עבודת כוכבים להכעיס ליוצרם, כמו שכתוב: "ויקח מידם ויצר אותם בחרט ויעשהו עגל מסכה" (שמות לב ד), והקב"ה יושב למעלן וחוקק להם לוחות לתת להם חיים, שנאמר: "ויתן אל משה ככלותו לדבר איתו ... שני לוחות העדות". הוי: "לך ה' הצדקה".¹⁹

¹³ ככלותו בכתב חסר, נקרא ככלותו – כמו הכלה שלו. התורה שהייתה כלתו של הקב"ה, ואח"כ של משה שהיא קרויה על שמו, תורה משה, היא כעת כלתו, ובת זוגו של כל תלמיד חכם שהוא ממשיכו של משה. למדרשים נוספים על מוטיב התורה שהיא כלה ללומדיה, ראו תנחומא בפרשתנו, כי תשא סימן יח: "וכשם שקראתי אתכם כלה אף התורה קשטתיה ותקנתיה ככלה היא וכל כלי ארגילא שלה: מקרא משנה תלמוד הלכות אגדות ונתתיה למשה ככלה, שנאמר: ויתן אל משה ככלותו". כך גם בילקוט שמעוני שיר השירים רמז תתקפח, אשר מעצים את המוטיב של הכלה שאינה בושה לגלות פניה ברבים, אך בכיוון מפתיע אחר: "א"ר תחיליא דקסרין בשם רבי שמעון בן לוי: מה כלה זו ראשה פרוע לעיני כל ומגלה פניה לומר לא נחשדתי לדבר עבירה, כך בני תורה לא יהיו חשודים על דבריהם, מורים לאחרים לא תלו בריבית והם לווים בריבית".

¹⁴ לא נוכל, כמובן, להתמקד רק בפסוק שלנו, בלי להידרש לקשר עם חטא העגל, לקריאה הרצופה של סוף פרק לא ותחילת פרק לב (שהרי בתורה, כידוע, אין חלוקה לפרקים): "ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו ביהר סיני שני לוחות העדות לחת אבן כתבים באצבע אלהים: וירא העם כי בשש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו". שיטת חכמים היא ברורה. נתינת הלוחות הייתה לפני עשיית העגל. אילו היה מעשה העגל קודם, לא היו הלוחות ניתנים למשה (וגם לא לימוד התורה? שוב היה שוכח את מה שלמד?)

¹⁵ שיטת ר' לוי היא אדרבא, נעשה העגל למטה וניתנו הלוחות למעלה ואין כאן סתירה. בהקשר הרעיוני, נראה את פיתוח גישה זו להלן, אך מה שלא ברור הוא מה ההוכחה שלו מהפסוקים? איך להבין את טענתו ונימוקו של ר' לוי: "משעשו אותו מעשה נתן הקב"ה למשה את הלוחות, כמו שכתוב: ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו וכו' "? האם יש לנו פירוש חדש ל"ככלותו לדבר איתו" שהקב"ה מסתיר כאן משהו ממש? נותן לו את הלוחות ומכלה מידע מסוים ממנו.

¹⁶ בחלק זה שהשמטנו מביא המדרש דוגמאות לצדקה ה' ובושת הפנים שלנו כמו תרומות ומעשרות שאין מקפידים עליהם, פסל מיכה שעבר בים בשעת קריעת ים סוף (ראו דברינו [וימרו על ים סוף](#) בפרשת בשלח וכן [פסל מיכה](#) בדפים המיוחדים) ועוד. אנחנו השמטנו כל אלה והתרכזנו בנושא שלנו אליו חותר הדרשן בסיום דרשתו.

¹⁷ אני לא שומע את הקולות של מלחמת עמלק בה גבר ישראל בזכותך, אומר משה ליהושע. הרמת הידיים של משה שהושיעה את ישראל שם, עומדת כנגד הורדת ידיו שעוד רגע והוא שובר את הלוחות כאן.

¹⁸ אוי לאותה בושה, אוי לאותה כלימה! משה יורד עם הלוחות שניתנו לו במתנה, אחרי שכ"כ התייגע בתורה והצטער שלמד ושכחה ולמד ושכחה, אחרי שכאותו הן הצליח להוציא מפיו של אביו את המאכל הטעים, ובני ישראל עושים את העגל! נראה שדרשנים אלה הולכים בשיטת חכמים לעיל: אילו עשו ישראל אותו מעשה עד שלא ניתנו הלוחות למשה, לא היו יורדים בידו.

¹⁹ ר' לוי לשיטתו. מעשה העגל קדם לנתינת הלוחות (ולימוד התורה?) ואין כאן סתירה. זהו מהלך החיים בכלל, חיי אמונה ותורה בפרט, שבנויים מקווים מקבילים וסותרים. יש בהם "נעשה ונשמע" ויש בהם חטא העגל והאחד (נעשה ונשמע) לא מנע את חטא העגל (לצערנו); והשני (חטא העגל), לא ימנע את האחד (נתינת הלוחות) לשמחתנו. אלא שכל זה יודע רק הקב"ה ומונע ידיעה זו ממשה. בכך, מועצמת עוד יותר החלטתו של משה לשבור את הלוחות, עליה דנו בהרחבה בדברינו [אשר שברת](#) בפרשה זו בשנה האחרת. מה באמת ציפה הקב"ה ממשו כאשר הוא נותן לו את הלוחות ויודע שהעגל כבר נעשה ואינו מגלה לו? מה ציפה שיעשה? זה כאמור נושא קרוב אבל אחר שכבר דנו בו וניתן להפוך ולהפוך בו. נחזור לשיטת ר' לוי. ניתן לקשר אותה לרעיון שהקב"ה מקדים

שמות רבה פרשה מא סימן ד – עגל למטה ונתינת חיים למעלה

דבר אחר: "ויתן אל משה ... שני לוחות העדות". זהו שכתוב: "ויתתן לי מגן ישעך וימניך תסעדני וענתך תרפני" (תהלים יח לו).²⁰ "ותתן לי מגן ישעך" - מדבר בישראל שהם בוטחים בהקב"ה והוא מגן להם, כמו שכתוב: "מגן הוא לכל החוסים בו" (שם לא). "וימניך תסעדני" - זו תורה, דכתיב: "מימינו אש דת למו" (דברים לג ב)...²¹ דבר אחר: "וענתך תרפני" - בנוהג שבעולם, מלך בשר ושם, כל הימים שהבריות מושלמים לו, הוא נזקק להם, ליתן להם דונטיבא, לחלק להם אנונות והוא זקוק לחייהם.²² אבל אם מרדו בו, אינו נזקק להם לכל דבר שבעולם, אלא פוסק אנונות שלהם. למה? שכפרו במלכותו. והקב"ה אינו כן, אלא הם עוסקים ומכעיסים אותו למטה והוא עוסק למעלה ליתן להם את התורה שכולה חיים, הוי: "ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו ... שני לוחות העדות". יש עניו גדול מזה? הוי: "וענתך תרפני".²³

שבת שלום
מחלקי המים

תרופה למכה (מגילה יג ע"ב, לקח טוב שמות פרק ג ועוד), וניתן אולי "ללכת עוד צעד" ולהציע את הרעיון של הלכה "במסלולים מקבילים" כפי שהצענו. כך או כך, ראו במדבר רבה ט מד, בדרשה אלגורית על פרשת סוטה, שהלוחות היו קרבן כפרה מראש על חטא העגל: "והביא האיש - זה הקב"ה. את אשתו - אלו ישראל. אל הכהן - זה משה שהיה כהן כל שבעת ימי המילואים ... מה היא ההבאה? שהביא דינה אל משה. שאמר לו: לך רד כי שחת עמך. והביא את קרבנה עליה - שנתן למשה אותה שעה שני לוחות העדות, שנאמר: ויתן אל משה ככלותו וגו'. עשירית האיפה - שהיו כתובים עליהם עשרת הדברים".

²⁰ מתוך שירת דוד. ראו מקבילה בשמואל ב כב לו.

²¹ בקטע זה שהשמטנו, מאריך המדרש בתיאור ענוותנותו של הקב"ה שמוחל על כבודו, כשהוא מסייע אותם מהר חורב (ראו הביטוי "כתינוק הבורח מבית הספר", בדברינו [ויהי בנסוע הארון](#) בפרשת בהעלותך), כשהוא מקדים לצאת לבקעה ומחכה ליחזקאל הנביא, וכן עם אברהם והמלאכים ועוד. ואנו נדלג ונשים פעמינו לסוף המדרש הוא מעניינינו.

²² הוא נזקק לחייהם, הוא דואג להם.

²³ הרי לנו אותו רעיון שבזמן שבני ישראל עושים את העגל, הקב"ה שרואה זאת (משה עדיין לא) איננו נמנע מלתת למשה את הלוחות, אבל בטון ובנועימה שונים בתכלית. לא בושת פנים, אלא ביטחון בה'. צדקה של הקב"ה, בלי בושת פנים שלנו. ענווה של הקב"ה, נשיאת פנים, מגן וישועה לכל החוסים בו. גם לעובדי העגל (בדיעבד?)! איזה הבדל של גישה, נקודת מבט ואולי גם השקפת עולם, בין ר' תנחומא ור' לוי במדרש הקודם ובין ר' אבא בר אחא, ר' סימון ובן עזאי (שהוא תנאי!) במדרש הזה.